

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-2.03.

Кафедра правознавства

**ПРОГРАМА
навчальної дисципліни**

**«ДЕРЖАВНЕ БУДІВНИЦТВО І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В
УКРАЇНІ»**

з підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти

Галузь знань	281 «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність	281 «Публічне управління та адміністрування»
Освітня програма	«Публічне адміністрування»

Полтава 2020 рік

Розробник (-и)/укладачі програми:

Лаврик Г.В. – д. ю. н., професор, завідувач кафедри правознавства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Каменська Н.П. – д. ю. н., професор, професор кафедри правознавства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Рецензенти програми:

Куц Ю.О. – д. держ. упр., професор, завідувач кафедри регіонального розвитку та місцевого самоврядування Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України;

Крутий О.М. – д. держ. упр., професор, професор кафедри політології та філософії Харківського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Програму навчальної дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні» обговорено і схвалено на засіданні кафедри правознавства

Протокол засідання кафедри від 28 травня 2020 р., № 10

Завідувач кафедри правознавства

д. ю. н., професор

_____ Г. В. Лаврик

ПОГОДЖЕНО

Гарант освітньої програми «Право»

д. ю. н., професор

_____ О.В. Солдатенко

Анотація навчальної дисципліни

Демократизація суспільно-політичного життя, трансформація форми правління, оптимізація правових, організаційних та матеріально-технічних форм діяльності органів публічної влади обумовлюють необхідність розробки належної навчально-методичної бази з питань державного будівництва і місцевого самоврядування. Програма навчальної дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні» певною мірою являє собою відгук на виклики сьогодення, обумовлені радикальними реформами державного апарату і системи місцевого самоврядування.

Предметом навчальної дисципліни є комплексний, систематичний виклад базових наукових знань у галузі державного будівництва і місцевого самоврядування в Україні.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування цілісного бачення майбутніми фахівцями процесу формування, існування й розвитку системи публічної влади в суспільстві, тобто державного механізму та системи місцевого самоврядування. Цей процес поєднує в собі владно-впорядковуючий, цілеспрямований вплив на суспільство (зовнішньоорганізаційний аспект) з удосконаленням внутрішньої структури та порядку функціонування самого механізму публічної влади (внутрішньоорганізаційний аспект).

Зміст навчальної дисципліни розкривається у таких темах: Державне будівництво і місцеве самоврядування як категорія державознавства, наука та навчальна дисципліна. Поняття й елементи організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні. Основи організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні. Організація роботи Верховної Ради України. Організація роботи органів та посадових осіб Верховної Ради України. Організація роботи народних депутатів України. Організація роботи Президента України. Організація роботи Кабінету Міністрів України. Організація роботи центральних органів виконавчої влади в Україні. Організація роботи місцевих державних адміністрацій. Організація роботи Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Організація роботи органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим. Засади місцевого самоврядування. Організація роботи представницьких органів і посадових осіб місцевого самоврядування. Організація роботи депутатів місцевих рад. Організація роботи виконавчих органів місцевих рад. Відносини органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, судовими, правоохоронними органами та органами юстиції.

Аннотация учебной дисциплины

Демократизация общественно-политической жизни, трансформация формы правления, оптимизация правовых, организационных и материально-технических форм деятельности органов публичной власти обуславливают

необходимость разработки надлежащей учебно-методической базы по вопросам государственного строительства и местного самоуправления. Программа учебной дисциплины «Государственное строительство и местное самоуправление в Украине» в определенной степени представляет собой отклик на вызовы, обусловленные радикальными реформами государственного аппарата и системы местного самоуправления.

Предметом учебной дисциплины является комплексное, систематическое изложение базовых научных знаний в области государственного строительства и местного самоуправления в Украине.

Целью изучения учебной дисциплины является формирование целостного видения будущими специалистами процесса формирования, существования и развития системы публичной власти в обществе, то есть государственного механизма и системы местного самоуправления. Этот процесс сочетает в себе властно-упорядочивое, целенаправленное воздействие на общество (внешнеорганизационный аспект) с совершенствованием внутренней структуры и порядка функционирования самого механизма публичной власти (внутриорганизационный аспект).

Содержание учебной дисциплины раскрывается в следующих темах: Государственное строительство и местное самоуправление как категория государственоведения, наука и учебная дисциплина. Понятие и элементы организации и деятельности органов государственной власти, органов власти Автономной Республики Крым и местного самоуправления в Украине. Основы организации и деятельности органов государственной власти, органов власти Автономной Республики Крым и местного самоуправления в Украине. Организация работы Верховной Рады Украины. Организация работы органов и должностных лиц Верховной Рады Украины. Организация работы народных депутатов Украины. Организация работы Президента Украины. Организация работы Кабинета Министров Украины. Организация работы центральных органов исполнительной власти в Украине. Организация работы местных государственных администраций. Организация работы Верховной Рады Автономной Республики Крым. Организация работы органов исполнительной власти Автономной Республики Крым. Основы местного самоуправления. Организация работы представительных органов и должностных лиц местного самоуправления. Организация работы депутатов местных советов. Организация работы исполнительных органов местных советов. Отношения органов государственной власти, органов власти Автономной Республики Крым и органов местного самоуправления с общественными объединениями, судебными, правоохранительными органами и органами юстиции.

Annotation of educational discipline

Democratization of socio-political life, transformation of the form of government, optimization of legal, organizational and logistical forms of public authorities necessitate the development of an appropriate educational and methodological framework for state building and local self-government. The curriculum of the discipline "State Building and Local Self-Government in Ukraine"

is to some extent a response to the challenges of today, due to radical reforms of the state apparatus and the system of local self-government.

The subject of the discipline is a comprehensive, systematic presentation of basic scientific knowledge in the field of state building and local self-government in Ukraine.

The purpose of studying the discipline is to form a holistic vision of future professionals in the process of formation, existence and development of the system of public power in society, ie the state mechanism and the system of local self-government. This process combines power-regulating, purposeful influence on society (external organizational aspect) with the improvement of the internal structure and functioning of the mechanism of public power (internal organizational aspect).

The content of the discipline is revealed in the following topics: State building and local self-government as a category of political science, science and discipline. Concepts and elements of organization and activity of state authorities, authorities of the Autonomous Republic of Crimea and local self-government in Ukraine. Fundamentals of organization and activity of state authorities, authorities of the Autonomous Republic of Crimea and local self-government in Ukraine. Organization of work of the Verkhovna Rada of Ukraine. Organization of work of bodies and officials of the Verkhovna Rada of Ukraine. Organization of work of people's deputies of Ukraine. Organization of the work of the President of Ukraine. Organization of work of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Organization of work of central executive bodies in Ukraine. Organization of work of local state administrations. Organization of the work of the Verkhovna Rada of the Autonomous Republic of Crimea. Organization of work of executive bodies of the Autonomous Republic of Crimea. Principles of local self-government. Organization of work of representative bodies and officials of local self-government. Organization of work of deputies of local councils. Organization of work of executive bodies of local councils. Relations of state authorities, authorities of the Autonomous Republic of Crimea and local self-government bodies with public associations, judicial, law enforcement and judicial bodies.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні» укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітня програма «Публічне адміністрування», затвердженої наказом по університету від 20 лютого 2019 року № 36-Н.

Предметом навчальної дисципліни є комплексний, систематичний виклад базових наукових знань у галузі державного будівництва і місцевого самоврядування в Україні.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування цілісного бачення майбутніми фахівцями процесу формування, існування й розвитку системи публічної влади в суспільстві, тобто державного механізму і системи місцевого самоврядування. Цей процес поєднує в собі владно-впорядковуючий, цілеспрямований вплив на суспільство (зовнішньоорганізаційний аспект) з удосконаленням внутрішньої структури та порядку функціонування самого механізму публічної влади (внутрішньоорганізаційний аспект).

Програмні компетентності відповідно до освітньо-професійної програми:
загальні:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК01);
- здатність працювати в команді, мотивувати людей та рухатися до спільної мети, бути лідером, діяти соціально відповідально та свідомо (ЗК02);
- здатність удосконалювати й розвивати професійний, інтелектуальний і культурний рівні (ЗК04);
- здатність приймати обґрунтовані рішення та використовувати сучасні комунікаційні технології (ЗК05);
- здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК07).

спеціальні (фахові, предметні):

- здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв’язувати конфлікти (СК01);
- здатність організовувати діяльність органів публічного управління та інших організацій публічної сфери (СК02);
- здатність визначати показники сталого розвитку на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях (СК04);
- здатність представляти органи публічного управління у відносинах з іншими державними органами та органами місцевого самоврядування, громадськими об’єднаннями, підприємствами, установами і організаціями незалежно від форм власності, громадянами та налагоджувати ефективні комунікації з ними (СК05);
- здатність самостійно готувати проекти нормативно-правових актів, аналітичні довідки, пропозиції, доповіді, надавати експертну оцінку нормативно-правовим актам на різних рівнях публічного управління та адміністрування (СК07);

– здатність розробляти стратегічні документи розвитку соціально-економічних систем на вищому, центральному, регіональному, місцевому та організаційному рівнях (СК08);

– здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції (СК10).

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми:

– знати теоретичні та прикладні засади вироблення й аналізу публічної політики, основ та технологій прийняття управлінських рішень (РН01);

– розв’язувати складні задачі публічного управління та адміністрування, враховуючи вимоги законодавства, виявляти правові колізії та проблеми, розробляти проекти нормативно-правових актів для їх усунення (РН02);

– здійснювати ефективне управління інноваціями, ресурсами, ризиками, проектами, змінами, якістю, застосовувати сучасні моделі, підходи та технології, міжнародний досвід при проектуванні та реорганізації управлінських та загально-організаційних структур (РН06);

– уміти розробляти національні/регіональні програмні документи щодо розвитку публічного управління, використовуючи системний аналіз і комплексний підхід, а також методи командної роботи (РН07);

– уміти здійснювати ефективну комунікацію, аргументувати свою позицію, використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології у сфері публічного управління та адміністрування на засадах соціальної відповідальності, правових та етичних норм (РН08);

– представляти органи публічного управління й інші організації публічної сфери та презентувати для фахівців і широкого загалу результати їх діяльності (РН10);

– розробляти обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням питань європейської та євроатлантичної інтеграції, враховувати цілі, наявні законодавчі, часові та ресурсні обмеження, оцінювати політичні, соціальні, економічні та екологічні наслідки варіантів рішень (РН11).

Навчальна дисципліна є **обов’язковою**.

Форма підсумкового контролю знань: **екзамен**.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. Загальна характеристика елементів організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування в Україні

Тема 1. Державне будівництво і місцеве самоврядування як категорія державознавства, наука та навчальна дисципліна

Поняття державного будівництва і місцевого самоврядування. Основні напрямки здійснення державного будівництва і місцевого самоврядування в Україні.

Поняття, предмет і система науки державного будівництва і місцевого самоврядування. Історичний розвиток науки державного будівництва і місцевого самоврядування. Методологічні основи та джерела науки державного будівництва і місцевого самоврядування.

Поняття, система навчальної дисципліни «Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні» та її значення.

Тема 2. Поняття й елементи організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні

Загальна характеристика елементів організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні. Системно-структурна організація органів державної влади і місцевого самоврядування в Україні. Система принципів організації й діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування. Поняття, правове регулювання та співвідношення функцій і компетенції органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування. Поняття і система форм діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування. Поняття і система методів діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування. Наукова організація управлінської праці в органах державної влади і місцевого самоврядування, її основні вимоги.

Тема 3. Основи організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні

Поняття основ організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні. Територіальна основа системи органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні. Правова основа організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні.

Матеріальна і фінансова основи організації та діяльності органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і місцевого самоврядування в Україні.

Модуль 2. Організація роботи органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування

Тема 4. Організація роботи Верховної Ради України

Основи організації та діяльності Верховної Ради України. Організаційна будова та функції Верховної Ради України. Форми роботи Верховної Ради України. Порядок підготовки і проведення сесій Верховної Ради України. Порядок підготовки і проведення першої сесії Верховної Ради України нового скликання. Організація проведення слухань у Верховній Раді України. Методи роботи Верховної Ради України. Організація прийняття актів Верховної Ради України.

Тема 5. Організація роботи органів та посадових осіб Верховної Ради України

Організація роботи Голови Верховної Ради України та його заступників. Система, будова та порядок утворення комітетів Верховної Ради України. Форми і методи роботи комітетів Верховної Ради України. Організація роботи тимчасових комісій Верховної Ради України. Структура, функції та організація роботи Апарату Верховної Ради України. Організація роботи Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Тема 6. Організація роботи народних депутатів України

Організація підготовки і проведення виборів народних депутатів України. Організація роботи народних депутатів України у Верховній Раді України та у виборчому окрузі. Запити і звернення народних депутатів України, порядок їх внесення і розгляду. Гарантії діяльності народних депутатів України. Організація роботи депутатських фракцій (депутатських груп). Погоджувальна рада депутатських фракцій (депутатських груп).

Тема 7. Організація роботи Президента України

Основи організації і діяльності Президента України. Організація підготовки і проведення виборів Президента України. Функції Президента України. Форми і методи діяльності Президента України. Організація прийняття та виконання актів Президента України. Структура, функції, організація роботи офісу Президента України.

Тема 8. Організація роботи Кабінету Міністрів України

Основи організації і діяльності Кабінету Міністрів України. Порядок утворення і будова Кабінету Міністрів України. Функції Кабінету Міністрів України. Форми і методи діяльності роботи Кабінету Міністрів України. Організація прийняття та виконання актів Кабінету Міністрів України. Організація роботи робочих, консультативних, дорадчих та інших допоміжних

органів Кабінету Міністрів України. Структура, функції та організація роботи апарату Кабінету Міністрів України.

Тема 9. Організація роботи центральних органів виконавчої влади в Україні

Основи організації і діяльності центральних органів виконавчої влади. Система та функції центральних органів виконавчої влади. Порядок утворення та організаційна будова центральних органів виконавчої влади. Форми і методи діяльності центральних органів виконавчої влади.

Тема 10. Організація роботи місцевих державних адміністрацій

Основи організації і діяльності місцевих державних адміністрацій. Система, порядок утворення й будова місцевих державних адміністрацій. Функції та компетенція місцевих державних адміністрацій. Голова місцевої державної адміністрації та його заступники, їх повноваження й організація роботи. Форми і методи діяльності місцевих державних адміністрацій. Відділи, управління та інші органи місцевої державної адміністрації, її апарат, організація їх роботи.

Тема 11. Організація роботи Верховної Ради Автономної Республіки Крим

Основи організації та діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Організація підготовки і проведення виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Організаційна будова та функції Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Організація роботи органів і посадових осіб Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Організація роботи депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Форми і методи діяльності Верховної Ради Автономної Республіки Крим. Апарат Верховної Ради АРК та організація його роботи.

Тема 12. Організація роботи органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим

Порядок утворення і будова Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Функції Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Форми і методи діяльності Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Організація роботи апарату Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Організація діяльності інших органів виконавчої влади Автономної Республіки Крим.

Тема 13. Засади місцевого самоврядування

Поняття і система місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Принципи місцевого самоврядування в Україні. Функції місцевого самоврядування в Україні. Основи місцевого самоврядування. Гарантії місцевого самоврядування в Україні.

Тема 14. Організація роботи представницьких органів і посадових осіб місцевого самоврядування

Правовий статус і будова місцевих рад. Функції та компетенція місцевих рад. Форми та методи діяльності місцевих рад. Організація роботи постійних і тимчасових комісій місцевих рад. Апарат місцевої ради і організація його роботи. Служба в органах місцевого самоврядування. Організація роботи сільського, селищного, міського голови, секретаря ради, голови обласної, районної ради та його заступників. Організація роботи органів самоорганізації населення.

Тема 15. Організація роботи депутатів місцевих рад

Організація підготовки і проведення виборів депутатів місцевих рад. Організація роботи депутатів місцевих рад у радах. Організація роботи депутатів місцевих рад у виборчих округах. Депутатські запити, звернення, запитання, порядок їх внесення і розгляду. Гарантії діяльності депутатів місцевих рад.

Тема 16. Організація роботи виконавчих органів місцевих рад

Порядок формування і будова виконавчих комітетів місцевих рад. Форми і методи роботи виконавчих комітетів місцевих рад. Організація роботи апарату виконавчих комітетів. Система, будова, порядок утворення та форми роботи відділів, управлінь, комісій та інших виконавчих органів рад. Функції та компетенція виконавчих органів місцевих рад.

Тема 17. Відносини органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями, судовими, правоохоронними органами та органами юстиції

Відносини органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування з громадськими об'єднаннями. Відносини органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування з судовими органами та органами юстиції. Відносини органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування з органами прокуратури, Служби безпеки України та органами національної поліції.

Рекомендовані джерела інформації:

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Конституція Автономної Республіки Крим від 21.10.1998 р.: затв. Законом України від 23.12.1998 р. № 350-XIV // Відом. Верхов. Ради України. – 1999.–№ 5 – 6.– Ст. 43.

3. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 р. № 396- IX (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 2020. – № 7, № 8, № 9. – Ст.48.
4. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: Закон України від 10.02.1998 р. № 90/98-ВР // Відом. Верхов. Ради України.– 1998. – № 29. – Ст. 191; 2007. – № 13. – Ст. 134.; 2009. – № 31. – Ст. 460; 2010. – № 37. – Ст. 496; 2010. – № 35-36. – Ст. 491.
5. Про всеукраїнський референдум: Закон України від 26.01. 2021 р. // Офіц. вісн. України. – 2021. – № 135-IX – Ст. 94 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1135-20#Text>.
6. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. № 4572-17 (зі змінами) // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 30. – Ст. 1097.
7. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII // Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – № 13. – Ст.91.
8. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР (зі змін.) // Офіц. вісн. України. – 1996. – № 47. – Ст. 256.
9. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 13. – Ст.
10. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 р. № 116/95-ВР у ред. Закону від 22.12.2005 р. (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 1995. – № 19. – Ст. 134.
11. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 2017. – № 35. – Ст. 376.
12. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відом. Верхов. Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
13. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 1999. – № 20 – 21. – Ст. 190.
14. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – № 40-41. – Ст. 379.
15. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 р. № 2625-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 48. – Ст. 254.
16. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпичмент): Закон України від 10.09.2019 р. № 39-IX// Офіц. вісн. України. – 2019. – № 40. – Ст. 212.
17. Про Представництво Президента України в Автономній Республіці Крим: Закон України від 02.03.2000 р. № 1524-III (зі змінами) // Офіц. вісн. України. – 2000. – № 21. – Ст. 158.
18. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 365-III (зі змінами) // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.
19. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VIII (зі змінами) // Офіц. вісн. України. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.

20. Про Раду міністрів Автономної Республіки Крим: Закон України від 16.06.2011 р. № 3530-VI (зі змінами) // Офіц. вісн. України. – 2012. – № 2-3. – Ст. 3.
21. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР// Офіц. вісн. України. – 1998. – № 35. – Ст. 237.
22. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України // Відом. Верхов. Ради України. – 2010. – № 14-15, № 16-17. – Ст. 133.
23. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. № 987-XII (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 1991. – № 25. – Ст. 283.
24. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
25. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 р., № 2493-III (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.
26. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. № 1508-VII // Відом. Верхов. Ради України. – 2014. – № 34. – Ст.1167.
27. Про статус депутата Верховної Ради Автономної Республіки Крим: Закон України від 22.12.2006 р. № 533-V // Відом. Верхов. Ради України. – 2007. – № 14. – Ст. 168.
28. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07. 2002 р. № 93-IV (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 40. – Ст. 290.
29. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 р. № 2790-XII, у ред. Закону від 22.03.2001 р. № 2328-III (із змін.) // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 42. – Ст. 212.
30. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 р. № 2850 – IV // Відом. Верхов. Ради України. – 2005. – № 51. – Ст. 548.
31. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.
32. Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України: Закон України від 19.12.2019 р. № 400- IX // Відом. Верхов. Ради України. – 2020. – № 27. – Ст. 174.
33. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. №776/97-ВР (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 1998. – № 20. – Ст. 99.
34. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI (зі змінами) // Відом. Верхов. Ради України. – 2011. – № 38. – Ст. 385.
35. Про структуру Апарату Верховної Ради України: постанова Верховної Ради України від 20.04.2000 р. № 1678-III (із змін.) // Відом. Верхов. Ради України. – 2000. – № 31. – Ст. 253.

36. Про утворення та ліквідацію районів: Постанова Верховної Ради України від 17 липня 2020 року № 807- IX // Офіц. вісн. України. - 2020. - № 59. – Ст. 1851.

37. Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України: розпорядження Голови Верховної Ради України від 25.08.2011 р № 769. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/11-rg#Text>.

38. Про затвердження Положення про секретаріат комітету Верховної Ради України: розпорядження Голови Верховної Ради України від 22.02.2008 р. № 305. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305/08-rg#Text>.

39. Про затвердження Положення про секретаріат депутатської фракції у Верховній Раді України: розпорядження Голови Верховної Ради України від 22.02.2008 р. № 304. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/304/08-rg#Text>.

40. Про розподіл обов'язків з питання виконання окремих повноважень Голови Верховної Ради України між Першим заступником Голови Верховної Ради України та заступником Голови Верховної Ради України: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 04.11.2019 р. № 1191-к. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1191к/19-rg#Text>.

41. Про розподіл обов'язків між Керівником Апарату Верховної Ради України та заступниками Керівника Апарату Верховної Ради України: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 20.05.2020 р. № 199 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/199/20-rg#Text>.

42. Питання Апарату Ради національної безпеки і оборони України: Указ Президента України від 18.10.2019 р. № 764/2019 // Офіц. вісн. України. 2012. – № 84. – Ст. 2853.

43. Питання забезпечення діяльності Президента України: Указ Президента України від 20.06.2019 р. № 417/2019 (зі змінами) // Офіц. вісн. України. – 2019. – № 50. – Ст. 1688.

44. Питання Представництва Президента України в Автономній Республіці Крим: Указ Президента України від 17.10.2019 р. № 758/2019 // Офіц. вісн. України – 2019. – № 84. – Ст. 2852.

45. Положення про Апарат Ради національної безпеки і оборони України: Указ Президента України від 14.10.2005 р. № 1446/2005 (зі змінами) // Офіц. вісн. України.– 2005. – № 42. – Ст. 2651.

46. Про офіційні символи глави держави: Указ Президента України від 29.11.1999 р. № 1507/99 // Офіц. вісн. України. – 1999. – № 48. – С. 28.

47. Про Положення про Офіс Президента України: Указ Президента України від 25.06.2019 р. № 439/2019 (зі змінами) // Офіц. вісн. України. – 2019. – № 51. – Ст. 1734.

48. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від від 1 квітня 2014 р. № 333-р // Офіц. Вісн. України. – 2014. – № 30. – Ст. 831.

Основні рекомендовані джерела інформації:

49. Бедрій Р. Б. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: навч. посіб. для курсантів та студ. (у табл. і схемах) / Р. Б. Бедрій, С. Я., Погорілко В. Ф. Конституційне право України: підручник / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – 5-те видання, перероблене і доповнене. – К. : Ліра-К, 2014. – 576 с.
50. Державне будівництво і місцеве самоврядування : посіб. для підгот. до іспиту/ С. Г. Серьогіна , О. Ю. Лялюк, І. І. Бодрова та ін. – Харків : Право, 2020. – 212 с.
51. Державне будівництво і місцеве самоврядування в Україні: підручник / І. І. Бодрова, С. В. Болдирєв, В. О. Величко та ін.; за ред. С. Г. Серьогіної; 4-те вид., переробл. та допов. – Харків : Право, 2018. – 392 с.

Додаткові рекомендовані джерела інформації:

52. Ave, Ukraina! Декларація про державний суверенітет України. Тритомний монолог-діалог з двоєдиною Україною. Від Декларації про державний суверенітет України до Акту проголошення незалежності України. – вид. 2-ге, випр. і доп. – К.: Освіта України, 2011; Т. 1–2. – 1432 с.; Т. 2–3. – 1296 с.
53. Агафонова Н. Питання розвитку конституційної реформи у сучасній Україні / Н. Агафонова // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2016. – № 1. – С. 32-42 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///D:/Downloads/Nzizvru_2016_1_8%20\(7\).pdf](file:///D:/Downloads/Nzizvru_2016_1_8%20(7).pdf).
54. Антологія української юридичної думки. Т.4. Конституційне (державне) право / За ред. акад. НАН України Ю.С.Шемшученка. – К. : Юридична книга, 2004. – 599 с.
55. Афанасьєва М. В. Виборча інженерія в Україні: монографія / М. В. Афанасьєва. – Одеса: Юрид. літ., 2014. – 382 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1521>.
56. Баймуратов М.О., Васильєв Е.А. Територіальна громада та органи місцевого самоврядування України у локальній системі зовнішньоекономічної діяльності. – К.: Фенікс, 2017. – 216 с.
57. Бакумов О.С. Конституційне право громадян України на участь у виборах і референдумах проблеми його реалізації. Монографія. – Харків: «Право», 2015. – 200 с.
58. Барабаш Ю. Г. (Комісія з питань здійснення народовладдя). Щодо права визначення конституційного ладу народом України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cau.in.ua/ua/activities/analytics/id/ju.g.barabash-komisija-z-pitan-zdijsnennja-narodovladdja.-schodo-465/>.
59. Батанов, О. Конституційне забезпечення організації місцевого самоврядування в Україні: проблеми формування та шляхи розвитку [Текст] / О. Батанов // Право України. – 2016. – № 6. – С. 60-69.
60. Бедрій Р. Б. Об'єкти комунальної власності в Україні: конституційно-правовий аспект. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. – 2015. – Вип. 4. - С. 75-83.
61. Болдирєв С.В. Тимчасові слідчі комісії як суб'єкти здійснення парламентського контролю в Україні // Держ. буд-во та місц. самоврядування:

зб. наук. праць; редкол.: Ю. П. Битяк та ін. – Х.: Право, 2011. – Вип. 22. – С. 139-149.

62. Галіахметов І.А. Муніципальне право України: методологія становлення та розвитку: монографія / І. А. Галіахметов; Держ. ВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". – К.: КНЕУ, 2016. – 343 с.

63. Георгієвський Ю. В. Компетенція органів публічної влади: теорія і практика застосування / Ю. В. Георгієвський. – К.: Логос, 2015. – 345 с.

64. Головатий С. Тріада європейських цінностей – верховенство права, демократія, права людини – як основа українського конституційного ладу [Текст]: частина друга: демократія (ст.1 Конституції України) / С. Головатий // Право України. – 2013. – № 8. – С. 13-39.

65. Гудима Н. В. Принципи відкритості і прозорості в діяльності органів державного управління України: основи правового регулювання : монографія (друге видання, доповнене і перероблене). – Черкаси, 2011. – 200 с.

66. Демидов Г. Коментарий к Конституции Автономной Республики Крым, принятой на второй сессии Верховной Рады Автономной республики Крым 21 окт. 1998 г. / Г.Демидов. – К.: К.И.С., 2010. – 152.

67. Державне будівництво та місцеве самоврядування: зб. наук. пр. / редкол.: С. Г. Серьогіна та ін. – Х.: Право, 2015. – Вип. 30. – 188 с.

68. Децентралізація влади. Законодавство. Роз'яснення. Зразки документів / за ред. В.В.Бондаренка. – К.: Юрінком Інтер, 2017. – 420 с.

69. Дніпров О. С. Виконавча влада в Україні: теоретико-концептуальні підходи до розуміння сутності в сучасних умовах трансформації суспільства: монографія. – Київ, 2018. – 540 с.

70. Добровільне об'єднання територіальних громад в Україні / С. Г. Серьогіна, І. І. Бодрова, П. М. Любченко, С. В. Болдирев, О. Ю. Лялюк, Л. М. Баранова, О. П. Печений. – Х.: НДІ державн. буд-ва та місц. самовряд, 2017. – 216 с. – (Серія "Наукові доповіді"; вип. 21).

71. Дробот І.О. Гарантування місцевого самоврядування в Україні: теоретико-методологічний аспект: моногр. – Львів, 2010. – 310 с.

72. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи : пер. з англ. / за ред. Ю. Ключковського. – Вид. 2-е, випр. і доповн. – К., 2009. – 500 с.

73. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії : В 2-х част. Ч.1 / За ред. Ю. Ключковського. – 3-є вид. випр. і доп. – К.: "Логос", 2016. – 552 с.

74. Європейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії : В 2-х част. Ч.2 / За ред. Ю. Ключковського. – 3-є вид. випр. і доп. – К.: "Логос", 2016. – 472 с.

75. Зозуля О.І. Конституційно-правовий статус парламентських комітетів в Україні: монографія. – Х.: Майдан, 2019. – 619 с.

76. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія. Київ: Ваіте, 2018. 908 с

77. Конституция Автономной Республики Крым: науч. – практ. коммент. / Ф. М. Вениславский [и др.]. – Харьков: Факт, 2012. – 527 с.

78. Конституційний Договір між Верховною Радою України і Президентом України «Про основні засади організації та функціонування державної влади і місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України» від 8 червня 1995 р. // Урядовий кур'єр. – 1995. – 10 червня. – С. 5-6; *Голос України*. – 1995. – 10 червня.

79. Конституція України. Науково–практичний коментар / редкол. : В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін. : Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2011. – 1128 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://coollib.com/b/340418/read#t72>

80. Курчин О. Г. Містобудівна діяльність в системі функціонування місцевого самоврядування: конституційно-правове дослідження. – Х. : Право, 2020. – 336 с.

81. Лавринович О. В. Право на вибір: потреба чи проблема? / Відп. ред. О.В. Коротюк. – Київ: ОВК, 2019. – 335 с.

82. Лемак В. В. Петришин О. В. Конституційна скарга в Україні: проблеми механізму впровадження / В.В. Лемак, О.В. Петришин // *Вісник Національної академії правових наук України*. – 2017. – № 1 (89) – С. 79-88 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///D:/Downloads/vapny_2017_2_9.pdf

83. Лемак, В. Технологія конституційної реформи: основні вимоги європейського досвіду для України [Текст] / В. Лемак // *Право України*. – 2016. – № 6. – С. 44-51.

84. Лінецький С.В., Крижанівський В.П. Коментар до Регламенту Верховної Ради України / С.В. Лінецький, В.П. Крижанівський. – К., 2015. – 730 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://radaprogram.org/sites/default/files/publications/komentar_do_reglamentu-berez-2015.pdf

85. Лоцихін О. М. Територія сучасної держави: поняття та функції [Електронний ресурс] / О. М. Лоцихін // *Публічне право* – 2016. – № 2. – С. 254-261; № 4. – С.180-184 Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pp_2016_2_36.

86. Майданник О. Контрольна функція парламенту: сутність, зміст, призначення/ О. Майданник // *Право України*. – 2013. – № 5. – С. 280-287.

87. Матвієнко А.С. Політико-правові засади територіальної організації держави: світовий досвід і Україна: монографія / А.С. Матвієнко. – К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2015. – 376 с.

88. Нестерович В.Ф. Виборче право України : підручн. / В.Ф. Нестерович. – К. : Вид-во Ліра-К, 2017. – 504 с.

89. Окрема думка судді Конституційного Суду України Шевчука С.В. стосовно Висновку Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України та суддів вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 23.06.2015 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : оф. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/ng01d710-15/page?text=%CA%EE%ED%E2%E5%ED%F6%B3#w14>

90. Остапенко П. Атлас адміністративно-територіального устрою України. Новий районний поділ та територіальні громади: 2020 / Видання друге / Павло Остапенко, Роман Перхалюк, Олександр Бончковський, Станіслав

Остапенко – Київ. – 2020. – 56 с [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/atlas_novogo_atu_2020.pdf

91. Правові засади оптимізації адміністративно-територіального устрою: монографія / за ред. І. О. Кресіної. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Вид-во «Юридична думка», 2013. – 327 с.

92. Процюк І.В. Система стримувань і противаг у функціонуванні механізму державної влади парламентської держави // Держане будівництво та місцеве самоврядування. – 2015. – Вип. 29. – С. 3-16.

93. Селіванов А.О. (Комісія з питань здійснення народовладдя). Щодо реалізації народовладдя через органи державної влади в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cau.in.ua/ua/activities/analytics/id/a.o.selivanov-komisija-z-pitan-zdijsnennja-narodovladdja.-schodo-470/>

94. Серьогіна С. Г. Напрями вдосконалення правового регулювання місцевого самоврядування в аспекті європейської інтеграції / С. Г. Серьогіна // Вісник Національної академії правових наук України. – 2016. – № 3 (86). – С. 19-30 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.kh.ua/visnik-napr-n-ukraini-№3-86>

95. Серьогіна С.Г., Демиденко Г.Г. До витоків місцевого самоврядування та державного будівництва в Україні. Державне будівництво та місцеве самоврядування. – Х., 2019. – Вип. 37. – С. 16-36.

96. Склярєнко І. В. Поняття, ознаки та види комунальної власності як виду публічного майна. Актуальні проблеми правознавства. – 2019. – № 2. – С. 77-82.

97. Сьомич М. І. Служба в органах місцевого самоврядування: Навчальний посібник. – Видавництво «Сімон», Полтава, 2020. – 306 с.

98. Федоренко В.Л., Чернеженко О.М. Конституційні моделі місцевого самоврядування та управління в державах-учасницях ЄС, Швейцарії та Україні. – К.: Ліра-К, 2017. – 288 с.

99. Фрицький Ю.О. Значення Конституційного договору між Верховною Радою України та Президентом України «Про основні засади організації та функціонування державної влади та місцевого самоврядування в Україні на період прийняття нової Конституції України для подальшого розвитку організації та функціонування державної влади в Основному Законі України 1996 р. // Часопис Київського університету права. – 2006. – № 11 – С.117-126.

100. Чергові, проміжні, повторні вибори народних депутатів України 2012-2013 років [Текст] : інформ.-аналіт. зб. / М. В. Охендовський, А. Й. Магера, Ж. І. Усенко-Чорна; Центр. виборча комісія. – К.: ВАІТЕ, 2015. - 1056 с.

101. Шаповал В. Парламент як представницький орган / В. Шаповал // Право України. – 2015. – № 3. – С.114-134.

102. Шаповал В. Парламент: організаційні характеристики/ В. Шаповал // Право України. – 2015. – № 4. – С.120-138.

103. Шаповал В. Парламент: функціональні характеристики / В. Шаповал // Право України. – 2015. – № 5. – С.54-71.

104. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні. – К., 2019. – 236 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dmb.kyivcity.gov.ua/files/2020/4/28/zvit.pdf>